

Dr. Josip Baričević, profesor i ravnatelj Katehetskog instituta Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu

SUGLASNOSTI I OTVORENA PITANJA

Pitanja o kojima je postignuta potpuna ili gotovo potpuna suglasnost

Mislim da se s dostatnom sigurnošću može reći da je suglasnost došla do izražaja – uza sve

naše razlike s obzirom na struku, na pripadnost različitim konfesijama/vjerama i različitim svjetonazorima – u ovih nekoliko točaka:

– Svi se slažu da je prijeko potrebno u cjelokupni odgojno-obrazovni sustav u nas (školski i drugi) ugraditi ireligijsku kulturu odnosno religijsku dimenziju tamo gdje ona po svojoj naravi pripada. To vrijedi i za cjelokupni medijski sustav, osobito za novinstvo, radio i televiziju. Konkretnije, to znači da djeci i mladima u školi, ali i odraslim i starijim osobama tijekom njihova permanentnog obrazovanja, treba omogućiti da se s religijom/religijama kao pojavnim činjenicama te s religioznošću kao pojavnim činjenicama te s religioznošću kao jednom od temeljnih dimenzija čovjekova pojedinačnog i zajedničkog života (dakako, u religioznih ljudi).

Religija/religije te religioznost (tj. čovjekov osoban religiozni stav i očitovanje toga stava u različitim aspektima pojedinačnog i zajedničkog života) sastavni su dio čovjekova civilizacijskog iskustva, pa poznavanje toga iskustva i njegova kulturalna očitovanja (npr. u umjetnosti, filozofiji, znanosti, teologiji, određenoj kulturi življenja...) pripada općoj kulturi svakoga čovjeka. Dakako, ugrađivanje religijske kulture u različite školske predmete i različite medije treba ostvarivati s mjerom, čuvajući „čistoću“ konkretnog predmeta odnosno medija.

– Isto se tako svi slažu da se specifični religiozni/vjerski odgoj i obrazovanje (kao cjelovito uvođenje u vjeru i život po vjeri) treba ostvarivati u obitelji i u konkretnoj crkvenoj/vjerskoj zajednici. Zato ni jedan drugi tip religijskog/religioznog odgoja i obrazovanja ne bi smio dovesti u pitanje vjerski odgoj i obrazovanje u obiteljskoj i široj konkretnoj crkvenoj/vjerskoj zajednici. (Takav se tip/model specifičnog vjerskog odgoja i obrazovanja u konkretnim crkvenim zajednicama u Katoličkoj crkvi najčešće zove župni vjeronauk ili župna kateheza).

– Sudionici kolokvija razlikuju se u odgovorima na pitanje treba li u školu i u predškolski uvesti poseban predmet „religijska/religiozna kultura“, odnosno posebno odgojno područje u dječji vrtić. Nadalje, postoje velike

razlike u shvaćanju naravi, ciljeva, sadržaja i metodičko-komunikacijskih pristupa tom posebnom predmetu. Dakle, svi se slažu da se u tim pitanjima znatno razlikuju.

– Svi su se također složili da o spornim pitanjima još treba temeljito, strpljivo i nijansirano raspraviti prije nego što se donesu odluke na razini nadležnih prosvjetnih i drugih državnih vlasti te na razini nadležnih crkveno/vjerskih vlasti. Pretjerana žurba mogla bi prouzročiti vrlo štetne protuučinke.

Pri tom valja imati na umu da u rješavanju svih tih pitanja ne smije dominirati pitanje koliko će vlasti, moći ili privilegija u školi i medijima imati Država a koliko Crkva/vjerske zajednice, nego pitanje koliko i Država i Crkva/vjerske zajednice mogu i trebaju „služiti“, biti na usluzi konkretnim ljudima, osobito roditeljima, djeci i mladima na području odgoja i obrazovanja, općeljudskog i vjerskoga, kojega bi glavna svrha trebala biti pomoći djeci, mladima, a i odraslima, da ostvare što „uspjeliji“, što puniji život.

Suglasnost ne postoji o posebnom predmetu religijske/religiozne kulture u školi

– Neki misle da bi u školu trebalo uvesti poseban predmet „religijska kultura“, kojega bi glavna svrha bila sustavno i dostatno cjelovito upoznavanje s različitim religijama kao civilizacijskom činjenicom, i to u najrazličitijim kulturalnim očitovanjima njihova života i djelovanja (umjetnost, filozofija, teologija, znanost o religiji/religijama, doktrinalni, obredni, moralni, društveni i drugi aspekti različitih religija). Uglavnom, misle da bi taj predmet trebao biti obvezatan, ali se ne slažu u kojem bi odgojno-obrazovnom stupnju trebao biti uveden u školu: jedni smatraju da ga ne bi valjalo uvoditi prije V. razr. osnovne škole, neki da mu je mjesto tek u srednjoj školi te u višim i visokim školama, neki pak drže da je moguće s njime početi i u dječjem vrtiću. Mnogi od sudionika kolokvija smatraju da je taj model religijske kulture u školi najteže ostvariti (nedostatak svjetovnih i crkvenih učilišta koja bi osposobljavala dovoljno kvalificirane nastavnike za taj predmet, teškoće u izradbi programa i udžbenika te u konkretnom njegovu ostvari-

vanju). Te su teškoće velike osobito zato što bi predmet bio nadkonfesionalan, odnosno višekonfesionalan.

Drugi ipak misle da spomenute probleme ne bi bilo teško prevladati. Osim toga ističu da bi se tim modelom izbjeglo neželjeno podvajanje među učenicima. Zanimljivo je da se takvom modelu priklanja velik broj pripadnika manjinskih konfesija te onih koji ne pripadaju ni jednoj konfesiji ili su distancirani s obzirom na konfesionalnu pripadnost.

— Velik broj sudionika, osobito katoličkih stručnjaka ali i predstavnici nekih manjinskih konfesija, založio se za poseban predmet koji bi se zvao „vjerska kultura“, „školski vjeronauk“ ili drugačije, koji bi bio izboran predmet alternativnoga tipa (tj. postao bi obvezatan nakon izbora između dva ili više alternativnih predmeta). Taj bi predmet bio dijaloški i ekumenski otvoren prema svim konfesijama/vjeverama i različitim svjetonazorima, tj. u dovoljnoj mjeri interkulturalno i interkonfesionalno usmjeren, ali pretežno konfesionalno obilježen. Time bi se, kažu zagovornici toga modela religiozne/vjerske kulture, omogućavalo da djeca i mladi na sustavniji i cjelovitiji način imaju prilike upoznati, čuvati i razvijati vlastiti vjerski, kulturni i nacionalni identitet, ali bi se isto tako u dovoljnoj mjeri upoznavali s vjerskim, kulturnim i nacionalnim identitetom pripadnika drugih konfesija/vjera. Na taj bi se način osposobljavali za poštivanje vlastitog i tuđeg identiteta te za pronalaženje onoga što im je zajedničko i što ih može nadahnjivati i poticati za kvalitetnije i kreativnije življenje osobnog i zajedničkog ljudskog i vjerničkog života. Zagovornici toga modela također ističu da bi se relativno mnogo lakše prevladale teškoće vezane uz školovanje i doškolovanje učitelja/nastavnika odnosno vjeroučitelja koji bi vodili satove iz tog predmeta. Isto bi tako, kažu, a i ja osobno tako mislim, bilo lakše izraditi odgovarajuće programe, udžbenike i druge medije, u izradi kojih bi trebali, naravno, sudjelovati stručnjaci različitih struka i konfesija. Da ne bi u programima, udžbenicima i drugim medijima bilo ideologizacije, indoktrinacije i drugih jednostranosti, trebali bi se pobrinuti interdisciplinarni i interkonfesionalni

timovi stručnih recenzenata te oni koji će u ime državnih i crkvenih/vjerskih vlasti trebati odobravati programe i udžbenike.

Vrlo malen broj sudionika založio se za poseban predmet vjerske kulture/vjeronauka u školi koji bi bio konfesionalan i obvezatan, a neki za predmet konfesionalnog tipa koji bi bio fakultativan. Bilo ih je također i među onima koji su se zalagali za nadkonfesionalni predmet „religijske kulture“, da se vjerskim zajednicama omogući održavanje vjeronauka u školskim prostorijama, tamo gdje je to potrebno i ostvarivo (onako kako je u Hrvatskoj omogućeno već za šk. godinu 1990/91).

Sto činiti etapno: kratkoročno i dugoročnije?

Moguće je i potrebno, među ostalim, odmah i tijekom sljedećih godina.

— odmah početi ugrađivati religijske/religiozne sadržaje u predmete (osobito humanističke) koji to po svojoj naravi traže. Tijekom naredne dvije-tri ili četiri godine u tom se pogledu može mnogo i vrlo kvalitetno učiniti.

— U interdisciplinarnoj i interkonfesionalnoj suradnji početi/nastaviti izradivati programe, udžbenike i druge medije za školu. U tome bi se trebali angažirati i oni koji se zalažu za model „religijske kulture“ nadkonfesionalnog tipa i oni koji se zalažu za model „vjerske kulture“ u školi ili „školskog vjeronauka“ pretežno konfesionalnog tipa.

— Isto tako, u interdisciplinarnoj/multidisciplinarnoj i interkonfesionalnoj suradnji, početi/nastaviti s odgovarajućim modelima školovanja i doškolovanja učitelja/nastavnika/profesora/vjeroučitelja. Treba uspostaviti međufakultetsku i međuinstitutsku suradnju u tom školovanju i doškolovanju.

— Treba nastaviti, uvažavajući se i poštivajući u različitosti, raspravu o spornim pitanjima, ali tražeći najbolje ili bar najmanje loše odgovore, ne toliko u apstraktnim raspravama nego na temelju konkretnijih uvida u ciljeve, sadržaje i komunikacijske pristupe pojedinih modela religijske/religiozne kulture koji bi se uveli u školu. Osobno mislim da će se nakon takvih uvida mnoga sporna pitanja mnogo lakše riješiti.

— Jedna od glavnih svrha ovoga i sličnih

skupova svakako treba biti potaknuti da se u razmišljanje i raspravu uključi što veći broj onih kojih se to najviše tiče. A to su, očito, u prvom redu roditelji, učitelji/vjeroučitelji i učenici/vjeroučenici.